

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

כ"ח בתשרי תשע"ז
30 באוקטובר 2016

לכבוד :

מנהלי בתי הספר העליסודיים השש-שנתיים ומנהלי החטיבות העליונות,
המורים לעברית: הבנה, הבעה ולשון בחטיבות העליונות

**חוזר המפמ"ר להוראת העברית לשנה"ל תשע"ז:
בחינות הבגרות בעברית: הבנה, הבעה ולשון לעולים חדשים**

חוזר זה מיועד לנבחנים אינטרניים, אקסטריניים ולנבחני משנה בבחינת הבגרות בעברית, הזכאים להיבחן בשאלון העולים על-פי הגדרות משרד החינוך. חוזר זה נוגע אך ורק לנבחנים על-פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית ולארגון הלמידה החדש.¹

מפרט התכנים נגזר מתכנית הלימודים עברית כשפה שנייה (תשס"ט). יש לקרוא בעיון את תכנית הלימודים, הכוללת את מטרות הוראת העברית כשפה שנייה לעולים חדשים, את הרציונל להוראתה ואת ההמלצות לדרכי ההוראה. מומלץ לעיין גם בדגמי ההוראה.

על-פי התכנית הלאומית ללמידה משמעותית של משרד החינוך, יוכלו הנבחנים במסגרת ההיבחנות החדשה לגשת לבחינת הבגרות בשאלונים 11284 (שאלון עולים 70%) ו-11272 (שאלון עולים 30%)² כבר במועד החורף בכיתה י"א. עם זאת, יש לזכור כי התקדמות ברכישת שפה תלויה, בין היתר, בתהליכי חברות ובחשיפה לדפוסי השיח של השפה בחברה הקולטת. בקביעת מועד ההיבחנות יש להתחשב בהתמודדותו של התלמיד עם האתגרים בתחום החברתי, בתחום הלימודי ובתחום הלשוני וכן בוותק שלו בארץ. אנו ממליצים לאפשר לתלמידים לרכוש את השפה בהדרגה, ולהשתמש בה גם כתשתית לתפקודם הלימודי במקצועות האחרים, גם אם הדבר מצריך את דחיית מועד ההיבחנות לכיתה י"ב.

¹ נבחני משנה הזכאים להיבחן על-פי מבנה ההיבחנות הישן, ייבחנו בהתאם למפרט התכנים המפורסם [במסמכי ההלימה](#). מפרט התכנים לתכנית ההיבחנות הישנה תקף לזכאים להיבחן בו עד להודעה חדשה.

² שאלון זה מיועד לנבחנים אקסטריניים ולנבחנים במוסדות שאינם מוכרים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

החוזר כולל:

- 3 רקע
- 3 צביון ההערכה
- 4 התממה הפדגוגית – למידה מצמיחה אדם
- 5 מפרט התכנים להוראה ולהערכה במסגרת 30% בכיתות י-י"א לעולים חדשים
- 12 מפרט התכנים להוראה ולהערכה במסגרת 70% בכיתות י"א-י"ב לעולים חדשים
- 21 הדגשים בהוראה
- 21 התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- 22 מבנה שאלוני הבגרות לעולים חדשים
- 23 ביבליוגרפיה נבחרת ברכישת שפה ובהוראתה

בברכה,

תומר בוזמן
המפמ"ר על הוראת עברית: הבנה, הבעה ולשון

העתקים

גבי מיכל כהן, מנכ"לית משרד החינוך
ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית
מר אריאל לוי, מנהל המנהל הפדגוגי
מר משה זעפרני, מנהל אגף השפות - המזכירות הפדגוגית
גבי דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך העליסודי
גבי מאיה שריר, מנהלת אגף קליטת תלמידים עולים
מר דויד גל, מ"מ מנהל בכיר אגף הבחינות
ד"ר נורית גנץ, מדריכה ארצית – הוראת עברית לעולים בחטי"ע, הפיקוח על הוראת העברית
המדריכות והמדריכים לעברית, הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

רקע

התלמידים העולים מצויים בתהליך של השתלבות חברתית ותרבותית בארץ³. השליטה בשפה העברית חיונית לבנייה של דימוי עצמי חיובי ולהצלחה מקצועית בהמשך דרכם. בעבור העולים העברית כשפה שנייה נלמדת בסביבה הטבעית שבה היא משמשת ובמסגרת הלימודית, ורכישתה מיועדת להשגתן של מטרות חברתיות ואקדמיות.

ממחקרים שנעשו בישראל בעקבות גלי העלייה הגדולים של שנות התשעים (לוי, שוהמי וספולסקי, 2003), אפשר ללמוד שרכישת השפה נמשכת בין חמש לאחת עשרה שנים, וכי השליטה בה חיונית להצלחה במקצועות אחרים, כגון מתמטיקה.

נוסף על כך, רוכשי שפה שנייה אינם שולטים בהיבטיה הפרגמטיים והרטוריים בהקשרים חברתיים-תרבותיים של שפת היעד, ומתקשים לפענח מבעים עקיפים, כגון הומור ואירוניה. אי לכך, נדרש תיווך מתוכנן ומדורג בשיח בעל-פה ובכתב נוסף על חשיפה לשפה ועל מעורבות חברתית באוכלוסיית דובריה. נראה אפוא כי התלמידים העולים זקוקים הן לעזרה ולתמיכה בתהליך רכישתה של העברית והן לפרק זמן ארוך עד כמה שאפשר לשם כך.

צביון ההערכה

המסגרת המוצעת להלן מתבססת על ההנחה ששפה נרכשת באופן ספירלי, והתלמידים העולים אינם נמצאים באותו שלב של רכישת השפה, שכן משך זמן שהייתם בארץ שונה. נוסף על כך, קיימת שונות בין התלמידים העולים מבחינה אישית, חברתית, לימודית, תרבותית ולשונית. לכן, בתהליך הרכישה נלמדים כל פרקי הלשון, התומכים ברכישה, בזמנית.

במסגרת 30% יוערכו העולים בעיקר באופנות הדבורה, בהתאם לעולמות השיח המופיעים [בתכנית הלימודים עברית כשפה שנייה \(תשס"ט\)](#). כיוון זה מדגיש את הכשירות התקשורתית בשפה, ומצריך הבנה של מאפייני הסוגות השונות, הכפופים למטרותיהן. הלמידה וההערכה יתמקדו גם באופנויות האחרות, אולם מסגרת ההערכה הפנימית תכלול אירועים, כגון השתתפות בשיחה או בדיון, פרזנטציה של נושא לימודי, סימולציה של אירועים תקשורתיים, סיפורי העלייה האישיים ועוד.

ההערכה במסגרת 70% תדגיש את הכשירות האוריינית והאקדמית, המשקפת את לשון המקצועות הלימודיים, נוסף על הידע הדקדוקי, הדרוש לרכישת השפה, בדגש על מאפייניו הפונקציונליים.

³ גם אלה המוגדרים **תושבים חוזרים** עוברים תהליך מורכב של הסתגלות.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

החממה הפדגוגית – למידה מצמיחה אדם

כחלק מהלמידה המשמעותית המזכירות הפדגוגית צועדת צעד נוסף ופותחת "חממה פדגוגית" המשמשת מרחב לפיתוח רעיונות ויזמות לגיוון ההערכה בבחינות הבגרות. במסגרת ה"חממה הפדגוגית" ישולבו שאלות חשיבה, ערכים, מעורבות, ורלוונטיות בבחינות הבגרות. במקביל יורחבו התכניות הממירות בחינת בגרות. מורים יוכלו להציע יזמות או להצטרף ליזמות מחליפות בגרות על פי תנאי סף ועמידה בדרישות מחייבות.

להלן הערוצים בחממה הפדגוגית:

הטמעת פריטי בחינה מקדמי חשיבה ורכיבי עמ"ר (ערך, מעורבות, רלוונטיות). משנת הלימודים תשע"ז תהיינה בבחינות הבגרות שאלות [חשיבה מסדר גבוה](#) הנוגעות לחיי הלומדים או העוסקות בערכים מתוך תכנית הלימודים של תחום הדעת בהיקף של 5 נקודות לפחות.

המורים נדרשים לשלב בבחינות ובאירועי ההערכה פריטים מקדמי חשיבה מסדר גבוה לצד שאלות הבודקות ערכים המשתקפים מן הנושאים הנלמדים בכיתה וממטרות תחום הדעת. בתחום הדעת **עברית** יתבטאו רכיבי עמ"ר בבחירת טקסטים המזמנים דיון ערכי כתשתית לקריאה ולכתיבה, אשר יהיו רלוונטיים לחיי התלמיד ויתרמו למעורבותו בחומר הנלמד.

מומלץ לקרוא את מאמרו של ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית, [שאלות לבגרות המשקפות את מטרות תכניות הלימודים](#).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

מפרט התכנים להוראה ולהערכה במסגרת 30% בכיתות י-י"א לעולים חדשים

בעבור נבחנים במוסדות מוכרים, אשר מדווחים למשרד החינוך ציון בית-ספרי בסמל 11283, יוערכו תכנים אלה במסגרת הערכה בית-ספרית בחלופות ההערכה השונות. בעבור נבחנים במוסדות שאינם מוכרים, אקסטרניים ונבחני משנה תכנים אלה הם מפרט שאלון הבגרות 11272 (שאלון 30%). משך הבחינה הוא שעתיים. **שימו לב:** התכנים בהבעה שבעל-פה לא יוערכו במסגרת השאלון 11272 לנבחנים אקסטרניים ולנבחני משנה.

הבנת הנקרא והבעה בכתב ובעל-פה			
פרקים	נושאים	פירוט והערות	הדגשים
ה ב נ ת ה נ ק ר א (מיומנות הקריאה)	במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים ומסוגות שונים כמפורט: <ul style="list-style-type: none"> • טקסט מידע • טקסט שימושי (מדריך) פיתוח אוצר מילים מתוך הקשר בעל משמעות וחומרים מהלימוד השוטף.	טקסטים רציפים ובלתי רציפים ממדי ההבנה: איתור מידע וארגונו מחדש פרשנות והיסק הערכה וביקורת: הבעת דעה והנמקתה בהתבסס על הטקסטים	הבחינה תכלול שלושה עד חמישה טקסטים בהיקף כולל של כ-500 מילים. השאלות יתייחסו לכל טקסט בנפרד או למספר טקסטים.
הבעה בכתב (מיומנות הכתיבה)	כתיבה בזיקה לטקסט/ים או שאינה בזיקה לטקסט/ים, כגון הבעת עמדה והנמקתה, מכתב לנמענים שונים בנסיבות שיח שונות, הזמנה, הודעה וכדומה	הפיכת רעיון למסר מילולי כתוב וברור בנסיבות אותנטיות לדוגמה: כתיבת מכתב תודה, מכתב תלונה, נייר עמדה וכדומה	היקף הכתיבה הנדרש הוא 150-200 מילים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

הבנת הנקרא והבעה בכתב ובעל־פה			
<p>- פיתוח היכולת התקשורתית והנחלת השימוש בשפת היעד תוך כדי למידה הנובעת מחוויה חברתית</p> <p>-פיתוח המודעות לכללי הדיבור בעל־פה תוך הכרת הקודים החברתיים־תרבותיים ונורמות ההתנהגות הנהוגות בדיבור בציבור</p> <p>- פיתוח הכושר להבעת רעיון בעל־פה תוך שימוש במבנים דקדוקיים, רטוריים ולוגיים ובאוצר מילים התואמים את נסיבות השיח ואת מטרת הדובר.</p>	<p>- פענוח תכנים בהאזנה (קטעי אודיו, קטעי קריאה, צפייה בתשדיר קצר וכדומה)</p> <p>אורך הקטעים ורמתם יותאמו לרמת התלמידים ולתחומי העניין שלהם.</p> <p>חשוב לייצר הזדמנויות לאינטראקציה הכוללת האזנה ודיבור.</p>	<p>- דיון, פתרון בעיות או דילמות בתחומים שונים, מציאת פתרון משותף באמצעות עבודה בקבוצות, משחק תפקידים וכדומה</p> <p>- ריאיון – שיחה של שאלות ותשובות, שיח מתוכנן בנושאים מחיי היום יום, חיי החברה או נושאים אישיים</p> <p>- הרצאת דברים(פרזנטציה) הנרטיב האישי : חוויות העלייה וההיקלטות בארץ וכדומה</p>	<p>הבעה בעל־פה⁴ (מיומנויות ההאזנה והדיבור)</p>

⁴ ההבעה בעל־פה משולבת בתכנית הלימודים של המקצוע **עברית** והיא חלק בלתי נפרד מלימודי המקצוע. שילובה במסגרת הוראת העברית כשפה שנייה נועד לפתח את כישורי השיחה בשפה ואת הכשירות התקשורתית של הלומדים כדי לאפשר להם להתנהל בהקשרים חדשים, לחזק את ביטחונם העצמי ואת דימוים כדוברים. כמו כן הוא נועד להקל את השתלבותם בשיח הבית ספרי ומחוצה לו. לפיכך, מומלץ להרבות ככל האפשר את מספר ההתנסויות שלהם בתקשורת מדוברת עם מגוון רחב של נמענים ובמגוון רחב ככל האפשר של סיטואציות תקשורתיות אותנטיות.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית

תחביר			
נושאים	פירוט	דוגמאות לדרכי תשאול	הדגשים
שם העצם	מינו של שם העצם: זכר, נקבה, זוגי שמות ללא צורת ריבוי כגון: שמים, מים		- זיהוי חלקי הדיבר במילון - מומלץ ללמד את מין שם העצם בצירוף שם התואר
	צורני ריבוי השם סִים / סוֹת לזכר ולנקבה כגון: ילד – ילדים ילדה – ילדות	הפוך את צירופי שם העצם ותוארו לצורת רבים: קטע קשה; אגדה מוסיקלית; ביצה רכה	
	צורות ריבוי החורגות מהמערכת כגון: שולחן – שולחנות ביצה – ביצים	בחר במילה המתאימה: בעברית יש הרבה מילים/מילות קשות.	
	צורות הזוגי כגון: עיניים, שפתיים, מכנסיים, מספריים		
	מילים שכיחות שאין להן סממן חיצוני זכר/נקבה כגון: דרך, רוח, חצר, אבן, ארץ, אישה, עיר, יום		
	נטיית השייכות של שם העצם ביחיד; המרת כינוי חבור לפרוד וההפך	הפוך למילה אחת את המודגש בקו: <u>הדרך שלנו</u> ארוכה.	מיקומם של נטיות השם במילון
	נטיית השייכות של שם העצם ברבים, המרת כינוי חבור לפרוד וההפך	הפוך למילה אחת את המודגש בקו: <u>הילדים שלי</u> לומדים בטכניון.	
	יידוע השם: ה"א היידוע, כינוי שייכות, שם פרטי מילות היחס+ תווית יידוע: בפִּית לעומת מהבית		

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

שם התואר	התאמת שם התואר לשם העצם במין, במספר וביידוע ערך היתרון וההפלגה המתווספים לשמות תואר כגון: הכי, יותר, פחות/ ביותר, יותר מאשר...	הקף את הצורה הנכונה: רשויות מקומיים/מקומיות	תידרש תקינות לשונית ברמת הצירוף וברמת המשפט
הפועל ⁵	זיהוי הפועל במשפט ובפסקה בניית פועל והתאמתו לנושא	לפניך המשפט: בשנה הבאה יפתחו סניפים חדשים במרכז המסחרי. סמן את הפועל במשפט. ציין שני מאפיינים המבדילים את הפועל מהשם.	יש ללמד את עקרון מציאת הפועל במשפט על פי מאפייניו: נטייה בזמן ובגוף
שם הפועל	מאפיינים (העדר גוף וזמן) בניית שם הפועל ושיבוצו במשפט או בקטע	לפניך דף הנחיות (מכל מקור) סמן את שמות הפועל. ציין מאפיין אחד המבדיל את שם הפועל מהפועל.	הסוגה של לשון ההוראות וההנחיות היא גורם מזמן להוראת שם הפועל או חזרה עליו.
מילות היחס	נטיית מילות היחס השונות על דרך היחיד/הרבים על דרך היחיד: ב-, מן, של, אצל, על-יד/ליד, עם, את, בשביל, ל- על דרך הרבים: אל, על, מעל, אחרי, מאחורי, לפני, בלעדי, מתחת, על-ידי	לפניך משפטים ובכל אחד חסרה מילת יחס. שבץ את מילת היחס החסרה בהטיית הגוף הנכונה. (מתוך 'מחסן' מילות יחס נתון)	יש לתת לתלמידים 'מחסן מילות יחס' לשיבוץ בנטייה הנכונה.
	מילת יחס 'את' לפני מושא ישיר מיוחד ⁶ כגון: תן לי את הספר.		תלמידים עולים המתרגמים משפת האם שבה אין יידוע – נוטים להשמיט את מילת היחס.

⁵ נושא השורש יילמד כמכנה משותף לפועל ולשם כגון משפחות מילים. המרה מפועל לשם ולהפך
⁶ המונחים הלשוניים כגון: מושא, מילת יחס מוצרכת ואחרים מיועדים למורים ולא להוראה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

מילות היחס המוצרכות המתקשרות לפועל יילמדו בצמידות לפועל		מילות היחס המוצרכות לפועל כגון: לעזור ל... להשתמש ב... לנסוע ל/אל... (פעלי התנועה) לדון ב... ודומיהם	
	שבץ את מילת היחס המתאימה: הוא הודה ___ חברו על העזרה, אבל לא היה מוכן להודות ___ טעות שלו.	שינוי משמעות בעקבות שינוי מילת היחס כגון: הודה ב... הודה ל... קינא ב... קינא ל... הכיר את... הכיר ב...	
		הכרת עמודי המשפט הפועלי: הנושא והנשוא התאמת הנשוא לנושא בזמן ובגוף	משפט פועלי
	במשפטים שלפניך המילים מופיעות בסדר מבולבל. סדר אותן בסדר הנכון. בשנת/האינפלציה/לשנים עשר/1993/אחוזים/הגיעה	יצירת משפטים בעלי סדר מילים תקין והגיוני	סדר המילים במשפט
	הבחן בין צירוף למשפט. הפוך צירוף למשפט ולהפך. - המדען היווני המפורסם. (צירוף) - המדען היווני מפורסם. (משפט)	הבחנה בין משפט שמני לבין צירוף של שם עצם ושם תואר הכרת עמודי המשפט השמני: הנושא והנשוא	משפט שמני
		משפט שמני חסר אוגד מיקומו של האוגד (כינויי הגוף בלבד) במשפט והתאמתו לנושא במין ובמספר (בין ש"ע לש"ע; בין ש"ע לש"ית; בין ש"ע למילת יחס; בין ש"ע לשם פועל)	
תידרש המרה בזמנים השונים בתוך הקשר.	שבץ את 'יש' בצורתו המתאימה: יש לנו תקווה, שבעתיד ___ שלום	משפטי קיום יש/אין בהווה, בעבר ובעתיד משפטי שייכות בשלושת הזמנים: יש/אין – היה/לא היה –	משפטי קיום

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

<p>יידרשו שיבוץ ונטייה מתאימים במשפט ובפסקה.</p>	<p>עולמי. שבץ את 'אין' בנטייה המתאימה: התאוריה שלך _____ מבוססת.</p>	<p>יהיה/לא יהיה שלילה על ידי "אינו" בנטיות הגוף השונות</p>	<p>ומשפטי שייכות</p>
<p>ההתמקדות היא בשימוש התקין ובמשמעות הסמנטית של הקשרים בתוך הקשר במסגרת המשפט או יחידת השיח.</p>	<p>השלם מילת ויתור מתאימה: _____ מזג האוויר הסוער הטיול יתקיים. מזג האוויר סוער, _____ יתקיים הטיול. הטיול יתקיים _____ שמזג האוויר סוער.</p>	<p>תנאי (קיים בלבד) סיבה ותוצאה, ויתור, ניגוד, השוואה, תכלית, זמן, הוספה הבנת התפקיד הרטורי ושימוש נכון בקשרים הלוגיים במשפטים וביחידות השיח. הכרת השימוש בקשרים הלוגיים המופיעים לפני שם העצם, לפני פסוקית-בתחילת המשפט ובאמצעו. שימוש נכון בזמני הפועל.</p>	<p>קשרים לוגיים</p>
<p>התפקיד הפונקציונלי של הדיבור הישיר והדיבור העקיף כחלק מדרכי מסירת הדיבור</p>		<p>שימוש, המרות ופיסוק</p>	<p>דיבור ישיר ודיבור עקיף</p>

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית

מערכת הצורות: הפועל והשם			
נושאים	פירוט	דוגמאות לדרכי תשאול	הדגשים
הפועל	הכרת שמות הבניינים וצורני הבניין, הזמן והגוף הכרת תבנית הפועל: שורש, צורני נטייה, זמן וגוף גזרת השלמים (לרבות מרובעים) השינויים בהתפעל כשפה"פ ש,ס,ז,צ נטייה ושיבוץ של פעלים במשפט וביחידת שיח שימוש תקין בצורות העתיד בגוף ראשון	המורה ____ (לאפשר) מבחן חוזר בשבוע הבא. האם כבר ____ (ל-ט-ף) את התינוק? בחרו בצורה הנכונה: אני אֶצְבֵּיעַ/יִצְבֵּיעַ לכנסת	לא יידרש ניתוח פעלים לשורש ולבניין, אלא שיבוץ בתוך הקשר בלבד.
משמעות הבניינים	פעיל-סביל שיבוץ הפועל בצורתו הנכונה, המרה מפעיל לסביל ולהפך		כותרות העיתונות מזמנות עיסוק בשימושיו הרטוריים של הסביל
השם	דרכי יצירת שמות בעברית: שורש ומשקל; בסיס+צורן סופי הכרת משמעות הצורנים הסופיים הרווחים: סן לתכונות סי לשמות תואר סית להקטנה ולכלי תחבורה סזן להקטנה ולחיבה, למכשירים, לאוספים ולכתבי עת סות לשמות מופשטים	איזה מהשמות שלפניך נבנה בדרך של שורש ומשקל: - ילדון - פתרון - דובון - הליכון הצע שם עברי ל"סלפי" הבנוי מבסיס וצורן סופי או משורש ומשקל	הדגש בשלב זה הוא על הכרת דרך בניית השמות בעברית. הצורנים הסופיים כיוצרים משמעות לקסיקלית. התלמידים יכירו את המונח "משקל" ואת תבנית המשקל, אך בשלב זה אין צורך בשינון משמעות משקלים.

**משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית**

שם המספר	הבחנה בין זכר לנקבה במספר המונה ובמספר הסודר	כתוב במילים : 7____ בקשות	
----------	--	------------------------------	--

מפרט התכנים להוראה ולהערכה במסגרת 70% בכיתות י"א-י"ב לעולים חדשים

הבנת הנקרא והבעה בכתב			
פרקים	נושאים	פירוט	הדגשים
הבנת הנקרא	<ul style="list-style-type: none"> • טקסט מידע מתחומי דעת שונים. • ייתכנו טקסטים רציפים ובלתי רציפים, כגון טבלה תרשים, איור. • טקסט טיעון 	<p>הבחינה תכלול שניים עד ארבעה טקסטים מעובדים או מקוריים בהיקף כולל של עד 900 מילים.</p> <p>השאלות תהיינה בממדי ההבנה השונים : איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור), פרשנות והיסק והערכה וביקורת.</p>	<p>הטקסטים יילקחו ממאגרי מידע מקוונים ושאינם מקוונים וממקורות מגוונים, כגון ספרי לימוד, עיתונים, כתבי עת בהקשרים אישיים, ציבוריים, תעסוקתיים וכדומה. ייתכנו טקסטים זעירים (כגון כותרות, פתגמים, פרסומות) וטקסטים בלתי רציפים (כגון תרשים, איור, טבלה).</p>
הבעה בכתב	<p>סיכום ממוזג :</p> <p>מיזוג של מידע משניים עד שלושה מקורות</p> <p>פעולות סיכום</p> <ul style="list-style-type: none"> • השמטה 	<p>היקף כתיבה כולל של כ-200 מילים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.</p> <p>ממדי ההערכה</p>	<p>המיזוג נועד להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד שעשוי לשמש אותם לכתיבת עבודה.</p>

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

<p>המיזוג הוא כלי לפיתוח ידע תוכני, יכולות שיח אורייני וכשירות אקדמית בתחומי דעת שונים בבית הספר ולהאצת השילוב של התלמיד העולה בכיתה האם.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • תוכן המידע • תמציתיות, דיוק ועודפות • ארגון המידע • עצמאיות הטקסט • לכידות וקישוריות • שזירה בין רעיונות משותפים לצד הייחודיות של כל מאמר • אזכור מקורות המידע • בגוף הכתיבה ובסופה על פי המוסכמות האקדמיות • שימוש מגוון בדרכי מסירה ובפועלי הבעה • לשון מבע ותקינות • בהערכה התלמידים לא ייזקו על טעויות כתיב, אך יש לתת לכך מקום בהוראה. 	<ul style="list-style-type: none"> • הכללה • הבנייה <p style="text-align: center;">אזכור מקורות המידע</p> <ul style="list-style-type: none"> • דרכי מסירת הדיבור • פועלי הבעה • רישום ביבליוגרפי 	
---	---	--	--

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף השפות
 הפיקוח על הוראת העברית

ת ח ב י ר ⁷		
נושאים	פירוט	דוגמאות לדרכי תשאל
צירופים	פירוק, הרכבה ויצירה של מבנים : צירופי סמיכות : השינויים החלים בנסמך ; ריבוי הסמיכות ; פירוק הסמיכות ; יידוע הסמיכות צירופי שם עצם ותואר : יידוע הצירוף, ריבוי הצירוף	כתוב את צירוף הסמיכות על פי המילים שבסוגריים : עמדה שלילית כלפי _____ (חברים+קבוצה) יוצרת מתחים.
	התאמת הפועל או האוגד לצירוף הסמיכות	- בחר בצורה הנכונה : ועד העובדים החליטו/ החליט.
עמודי המשפט (הפועלי והשמני)	הכרת עיקרי המשפט : הנושא, הנשוא, משלימי השם ומשלימי הפועל לרבות חלקים כוללים בקשרים של ריבוי, ניגוד, בררה	פרטי הלשון ישולבו בהוראה ובלמידה בתוך הקשר ויודגש הקשר בין המבנה התחבירי והסיטואציה התקשורתית ⁸ .

⁷ רציונל להוראה ודוגמאות מתוך : בליבוים, ר' (תשנ"ה). תחביר +, אקדמון, ירושלים : האוניברסיטה העברית.
 הדגש בהוראת התחביר יהיה על ההיבט הפונקציונלי. הדגשת הקשר בין המבנה התחבירי ובין הסיטואציה התקשורתית. (ברוח תכנית הלימודים עברית כשפה שנייה, תשס"ט: 72)

⁸ ההתמקדות איננה בניית תחבירי פורמלי של חלקי המשפט, אלא בהכרת גרעיני המשפט והמשלימים כמסייעים להבנה וככלי לבניית משפט תקין.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

הדגשים	דוגמאות לדרכי תשאל	פירוט	נושאים
	שבץ את השורש ה-י-ה בצורתו הנכונה : בעתיד התחבורה הציבורית _____זולה.	נטיות האוגד בעבר ובעתיד ושיבוצו במשפט	המשפט השמני
ההתמקדות היא בשימוש התקין ובמשמעות הסמנטית של הקשרים בתוך הקשר במסגרת המשפט או יחידת השיח - שיבוץ והמרות.	פרק את המשפט שלפניך לשני משפטים : הסרט, שצפינו בו אתמול, היה מעניין. חבר את שני המשפטים למשפט אחד, הוסף מילת קישור מתאימה : - רבים מעדיפים להשתמש ברכב פרטי. - מחיר הדלק בישראל התייקר לאחרונה.	הכרת דגמי משפטים העומדים בפני עצמם או כחלק מיחידת השיח ¹⁰ זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים הלוגיים בין משפטים ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור, ניגוד זמן, סיבה ותוצאה, תכלית ותנאי פירוק משפטים למשפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח.	מבנים תחביריים במשפט וביחידת השיח⁹
		מילות קישור: ש; אשר; ה"א הזיקה התפקיד הרטורי של משפטי הלוואי בהרחבת שם העצם	משפטי לוואי

⁹ תכנית הלימודים **עברית כשפה שנייה**, תשס"ט: 86-87.

¹⁰ הוראת התחביר היא מנקודת מבט פונקציונלית. **התלמיד יכיר את סוגי המשפטים**: פשוט, מחובר ומורכב לא למטרת ניתוח תחבירי טכני אלא לצורך זיהוי הרצף הלוגי במשפט ובטקסט וכן לצורך כתיבה במשלבי לשון שונים (המרות).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

הדגשים	דוגמאות לדרכי תשאל	פירוט	נושאים
<p>לימוד התנאי הבטל מזמן עיסוק בסיטואציות תקשורתיות של התנצלות, הבעת משאלה, חרטה. ידע נדרש בתורת הצורות: תנאי בטל- נטיית העבר, נטיית הפועל היה בעבר ובנטיית ההווה.</p>	<p>השלם את המשפט: 1. אם _____, לא הולכים לעבודה. 2. נחזור למשא ומתן, אם _____. 3. אילו _____, היית מסיים את הבחינה בזמן.</p>	<p>תנאי קיים: בלי, ללא, אם+הווה; אם+עתיד תנאי בטל: לו, אילו, לולא, אילולא</p>	<p>משפטי תנאי</p>
	<p>השלם מילת סיבה מתאימה: 1. הספרייה סגורה _____ השביתה 2. הספרייה סגורה _____ יש שביתה. 3. _____ יש שביתה, הספרייה סגורה. 4. יש שביתה, _____ הספרייה סגורה.</p>	<p>לפני שם העצם: בגלל ה- פסוקית סיבה (במשפט מחובר או מורכב¹¹) הבאה בתחילת המשפט או באמצעו: משום ש, מכיוון ש, מאחר ש, כי, לכן, לפיכך, על כן</p>	<p>משפטי סיבה ותוצאה</p>
	<p>השלם מילת ויתור מתאימה: 1. לא הצלחתי לדבר אתו _____ שניסיתי 2. _____ ניסיונותיי לא הצלחתי לדבר אתו לפניך התחלה של משפט: אף על פי שכולנו יודעים לצחוק.... העתק את ההשלמה המתאימה: - איננו מרבים לעשות זאת. - אנו נהנים לצחוק מבדיחות. - ההומור מסייע לנו רבות.</p>	<p>פסוקית ויתור הבאה בתחילת המשפט או באמצעו: אבל, אך, בכל זאת, למרות, על אף, אף על פי ש, על אף ש, אף על פי כן</p>	<p>משפטי ויתור</p>

¹¹ השימוש במונח הלשוני "פסוקית" מיועד למורה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

נושאים	פירוט	דוגמאות לדרכי תשאל	הדגשים
משפטי הסתייגות	משפטי אמנם... אבל... משפטי אלא ש.. אמנם	שבץ את המשפטים במבנה אמנם _____ אבל _____ . - אינני בקיא בשפה - למדתי שנתיים באולפן עברית השלם את המשפט : הצנזורה נועדה להגן על הציבור אלא שלפעמים _____ .	
משפטי ניגוד והשוואה	לפני שם העצם : בניגוד ל... בהשוואה ל... לעומת ה... מילות ניגוד והשוואה בין משפטים (במורכב, מחובר) או בראש המשפט (במורכב) : כמו, כמו ש... כשם ש... כך, משפטי לא... אלא... (במשפט בעל חלקים כוללים)	השלם את המשפטים : 1. עברתי את הבחינה, אבל _____ 2. אינני מדבר עברית, אלא _____ 3. _____ אלא עיתון בעברית קלה. 4. קשה לי להתבטא בעברית, לעומת זאת _____	
משפטי תכלית	לפני שם עצם : למען, לשם כדי/בשביל + שם פועל כדי ש- לפני פועל בעתיד בין משפטים (למען, לשם כך/על מנת ש...) או בראשם	השלם את המשפטים : 1. עלינו לארץ ישראל כדי _____ 2. עלינו לארץ ישראל כדי ש _____ 3. אנו עוסקים בספורט למען _____	

**משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית**

<p>הוראת משפטי ההוספה וההדגשה מזמנת עיסוק בכתיבת טקסט הטיעון - הוספת נימוקים לדוגמה.</p>	<p>נסח מחדש את המשפט והשתמש באחד מהביטויים: לא; לא רק... אלא גם; לא רק אלא גם - גם הרווחנו כסף וגם נהנינו.</p>	<p>ו... גם... ונוסף על כך... זאת ועוד... זאת ועוד, יתר על כן, יתרה מזו לא רק... אלא גם...</p>	<p>משפטי הוספה והדגשה</p>
<p>יש להזכיר את מילות הזמן המתייחסות לנקודת זמן ספציפית עצמאית הנלמדות בפריטים לקסיקליים: היום, מחר, לעתים, עתה, אשתקד, מעולם, לעולם, קודם לכן וכדומה.</p>	<p>כתוב את ביטויי הזמן שבסוגריים במקום הנכון: כשעזבתי את ביתי ועליתי לארץ ישראל ידעתי ש _____ לא אראה את משפחתי שנשארו במולדת הישנה, ובכל זאת _____ לא הרגשתי טוב יותר. (מעולם/לעולם)</p>	<p>לפני שם עצם בראש המשפט או באמצעו</p>	<p>משפטי זמן</p>
<p>יש ללמד את ההבחנה בין מילת השעבוד 'כי' כמילת סיבה לבין 'כי' כמילת שעבוד הפותחת פסוקית תוכן</p>	<p>קרא את המשפט שלפניך: אם אתם צוחקים לעתים קרובות, אתם רואים את העולם בדרך נעימה. כתוב את המשפט מחדש, פתח בצירוף "מי ש-"</p>	<p>פסוקית מושא הפותחת ב 'ש' פסוקית מושא הפותחת במילת שאלה פסוקית מושא הפותחת ב'כי' פסוקית נושא המתייחסת לפועל סביל פסוקית נושא שבראשה כינוי מכליל: מה ש... מי ש..</p>	<p>משפטי תוכן¹²</p>
<p>העיסוק בשם הפועל מזמן עיסוק בסוגה של לשון ההוראות וההנחיות.¹³</p>	<p>כתוב תקנון למטייל בשמורות הטבע המכיל שתי המלצות ואזהרה אחת. כתוב שלושה חוקים לחציית כביש. *השתמשו ב: אסור, מותר, אפשר, רצוי</p>	<p>שימוש (שיבוץ והמרות) בצורת שם הפועל במבנים מודאליים המביעים עמדה או רצון: צריך; אפשר; אסור; מותר; כדאי; לא כדאי; חשוב; רצוי; מקובל+שם פועל</p>	<p>מבנים תחביריים מודאליים</p>

¹² המונחים הלשוניים בתחום התחביר כגון: משפטי תוכן, פסוקיות לסוגיהן נועדו לצורך הבהרה ואינם מיועדים להוראה. ההתמקדות בהוראת העברית כשפה שנייה תהיה על הבנה ועל יישום.

¹³ תכנית הלימודים עברית כשפה שנייה, תשס"ט: 75

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

מ ע ר כ ת - ה צ ו ר ו ת : הפועל והשם (כ- 30%)			
נושאים	פירוט	דוגמאות לדרכי תשאל	הדגשים
הפועל	נטייה ושיבוץ של פעלים (לרבות שם פועל) במשפטים וביחידת שיח בגזרות הבאות : שלמים (כולל מרובעים), חפ"נ, חפ"צ, נפ"א, נפ"ו, נל"ה, נל"א, נע"ו/י (ייתכנו פעלים מגזרת ע"ע הנוטים על דרך השלמים). זיהוי הבינוני ותפקידיו : פועל בהווה, שם, שם תואר	ראו בחינות בגרות אחרונות.	לא יידרש ניתוח פעלים לשורש, בניין גוף וגזרה. התלמיד ידע לזהות שורשים בפעלים ובשמות שבהם צורת השורש מתקיימת באחת מנטיותיו. לדוגמה : קמתי-לקום
השם	יצירת שמות בעברית : שורש ומשקל בגזרות השונות הכרת שמות הפעולה בבניינים השונים ובגזרות השונות זיהוי משמעות משקלים רווחים : מקטל, מקטלה למקומות מקטל, מקטלה לכלים ולמכשירים קטל לבעלי מקצוע קטלת למחלות, לכלים ולקבוצות ולאוספים	מיין את השמות שלפניך בטבלה לפי דרך תצורתם (שורש ומשקל/בסיס וצורן סופי) ילדות; שימוש; מילון; התפתחות איזה שם יוצא דופן במשמעותו : כְּסָפָה; מְבָרַג; מְנוֹף; מְקַלָּט מה המשמעות המשותפת לכל שלושת השמות האחרים?	אין לדרוש שינון של משקלים ומשמעויותיהם, אלא הבנת דרך יצירת שמות בעברית. הצורנים הסופיים יילמדו כיוצרי ערך לקסיקלי חדש. יש ללמד ולתרגל המרה של פועל, שם פועל לשם פעולה בתוך הקשר (אין הכרח לשמור על הבניין) תוך התייחסות להיבט הסמנטי.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

	<p>לפניך צמדי שמות. א. הסבר את דרך התצורה של המילה המודגשת. ב. הסבר את ההבדל במשמעות של כל אחד מהשמות. * מפה - מפית * ישראל - ישראלי</p>	<p>בסיס וצורן סופי זיהוי משמעות הצורנים הסופיים הרווחים : סָן לתכונות סִי לשמות תואר סִית להקטנה ולכלי תחבורה סִון להקטנה ולחיבה, לאוספים ולכתבי עת סות לשמות מופשטים</p>	
		<p>הבחנה בין זכר לנקבה במספר המונה ובמספר הסודר שימוש תקין במספר הסתמי ובציון תאריכים</p>	<p>שם המספר</p>
<p>הדרישה היא לשיבוץ מילת יחס מתאימה מתוך 'מחסן' מילות יחס נתון או בלעדיו. שיבוץ מילת יחס מתאימה תוך הטייתה בצורה נכונה.</p>	<p>במשפטים שלפניך שבץ מילת יחס מתאימה : 1.ההומור והצחוק מסייעים לאדם לשמור _____ הבריאות הנפשית והגופנית שלו. 2.רק אדם חזק יכול לצחוק על עצמו, וְלִהְרֹאֹת _____ החולשות שלו.</p>	<p>נטיית מילות היחס (בהתבסס על המפרט 30%) שיבוץ מילות יחס (מוצרכות) לאחר הפועל. בחירת מילת יחס ושיבוצה בצורה נכונה מבחינת ההקשר והנטייה.</p>	<p>מילות היחס</p>

לתשומת לבכם : בשל מגבלות המקום מוצגות דוגמאות לתרגול במסגרת המשפט, בבחינה ייתכנו משימות במסגרת יחידת השיח : השלמת חללים בקטע (קלוז) הכולל נושאים מגוונים כגון : מילות קישור מסוגים שונים, שיבוץ פעלים, שמות פועל ושמות פעולה בהתאם לנדרש בהקשר. יש לשלב קלוזים בהוראה בשל תרומתו להעלאת מודעתם של קוראים לאסטרטגיות קוגניטיביות ומטה קוגניטיביות והפעלת תהליכי חשיבה מודעים ומבוקרים. מתוך : בליבוים, ר' (תש"ע). **חוברת קלוזים**, אקדמון, ירושלים : האוניברסיטה העברית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

הדגשים בהוראה

- יש להתבסס על תכנית הלימודים בעברית לעולים חדשים משנת תשס"ט.
- חשוב לשלב מילון בשיעורי העברית ולהשתמש בו בהקשרים מגוונים ורלוונטיים.¹⁴
- חשוב לשלב טקסטים מגוונים מתחומי דעת שונים, תוך הבלטה של היבטים ערכיים כדי לאפשר דיון מעמיק הן בקריאה, הן בכתיבה הן בשיח הדבור.
- רצוי שחומרי הלמידה יהיו אותנטיים וטבעיים ככל האפשר.
- חשוב לעודד למידת עמיתים, בעיקר בתהליכי כתיבה: כל עמית בקבוצה קורא, מגיב, חוקר ומסיק מסקנות.
- מומלץ לשלב מחשב בחוויית הלמידה הן בתהליך הכתיבה (כגון שכתוב והערכה, חיפוש מקורות מידע) הן בקריאה של טקסטים דיגיטליים.

התלקיט ככלי להוראה ולהערכה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת "עברית" **התלקיט הוא ממהות המקצוע**: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא ושמשמשים בעבורו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם לכלול משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים וכן מבחן ומשוב בעקבותיו. התלקיט, אם כן, משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי **להערכה מעצבת ומתמשכת** של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או בהערכת עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התיק כולו. בדרך זאת אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. המלצות לארגון תכולת התלקיט ולאופן ההערכה יינתנו במסגרת ההדרכה וההשתלמויות.

¹⁴ השימוש במילון בבחינת הבגרות – אסור.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

מבנה שאלוני הבגרות לעולים חדשים

• שאלון 30%, 11272

משך הבחינה: שתיים

הנקודות	הפרק
כ-35	הבנת הנקרא
כ-15	הבעה בכתב
כ-20	מערכת הצורות: הפועל והשם
כ-5	שם המספר ומילות היחס
כ-25	תחביר

• שאלון 70%, 11284

משך הבחינה: שלוש שעות

הנקודות	הפרק
כ-30	הבנת הנקרא
כ-20	הבעה בכתב
כ-25	מערכת הצורות
כ-25	תחביר

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

ביבליוגרפיה נבחרת ברכישת שפה ובהוראתה¹⁵

[אלפי-שבתאי, א' ורביד, ד' \(2001\). ידע לא ילידי בלשון שנייה: המקרה של הסביל. סקריפט - אוריינות: חקר, עיון ומעש, 2, 77-101.](#)

בליבוים, ר' (תש"ע). עברית בה"א הידיעה, אקדמון, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

בליבוים, ר' (תש"ע). חוברת קלזים, אקדמון, ירושלים: האוניברסיטה העברית.

בליבוים, ר' (2011). הקלוז – הגדרתו ויתרונותיו, *הד האולפן*, 98, 105-101.

בליבוים, ר' (תשע"ג). פועל+. ירושלים: האוניברסיטה העברית, מאגנס.

בליבוים, ר' (תשנ"ה). תחביר+. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.

בליבוים, ר' (תשנ"ז). תחביר לרמה ו', תרגול לספר תחביר+. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.

הומינר, ג' וצוקי ש' (תשע"א), *בין השורות – עברית לרמת המתקדמים*. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.

לוי, ת', שוהמי, א' וספולסקי, ד' (2003). מצבם בלימודים של תלמידים עולים – דוח מדעי, מוגש למשרד המדען הראשי ולאגף לקליטת תלמידים עולים. ירושלים: משרד החינוך.

לנצברג, ג' (תשע"ו). תחביר משולב. ירושלים: האוניברסיטה העברית, אקדמון.

[מנצור, נ' \(2005\). 'טרטורים' כן או לא? – על הוראת הפועל. *הד האולפן החדש*, 87, 91-97.](#)

Ur, P. (1996). *A course in language teaching: practice and theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ur, P. (2011). *Vocabulary activities*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹⁵ רשימה זאת מומלצת לשימוש המורים, אך אינה מיועדת לרכישה לתלמידים.